

Učitelj in duhovnik.

III.

V prvih dveh člankih smo dognali, zakaj se je pričel boj proti nam. Dokazali smo vam, da so ničeva očitanja, zaradi katerih ste baje začeli gonjo proti našemu stanu, dokazali, da vam ne gre za to, da bi izboljšali šolo, saj dobro veste iz lastne izkušnje, da je nova šola dobra; vsa mlajša duhovska generacija je izšla iz nje! Povedali smo, da je povzročil ta boj duh časa in da je moralo priti tako. Prav je, da se ta boj izbojuje in da se pokaže, kakšno stališče zavzemaj v našem narodu duhovnik, kakšno pa učitelj.

Kakor že rečeno, se učiteljstvo tega boja ne boji in pričakuje z mirno vestjo njega konca. Učiteljstvo ne bo imelo škode. Prepričani smo, da si bomo edini kakor smo — priborili v človeški družbi oni ugled in ono stališče, katero nam gre kot enemu najvažnejših faktorjev vsakega naroda. Škodo boste imeli vi, največ pa — naš narod.

Naš kmet je bil nekdanj — in je deloma še — nasprotnik šole sploh. Različne razmere so temu vzrok. Ljudstvo vidi, koliko stane šolanje kmetiškega sinu; mnogokrat je morala krava, da celo zadnja krava iz hleva zaradi domačega „študenta“. Da to ni priporočljivo za šolo — je naravno. Še manj pa, če tak „študent“ ponesreči in če ne postane iz njega nič. Potem trde, da je šola poglajala skrbečega očeta na beraško palico. Gotovi krog iz vaše strani trobijo tudi svetu, koliko denarja „požre“ sedanja šola, kar je narodu gotovo ne dela simpatične. Razen tega posebno malomarni in ubožni kmetje sploh ne pošiljajo radi otrok v šolo, ker jih potrebujejo doma za delo in pašo. Vse to skupaj je dovolj vzroka, da ne gleda večina kmetov šole s prijaznim očesom. Prav lahko vam bo naščuvati narod proti šoli, saj vemo, kako radi pritrjujemo onemu, kateri zabavlja o nam neljubi stvari. O, nevedno ljudstvo vam bo z veseljem pritrjevalo, da je šola ničvredna, vam bo ploskalo in vpilo „živio“, pa še nerajše bo pošiljalo svojo deco v šolo. A vi pa v svoji zaslepljenosti ne vidite, da s tem, da podpirate malomarnost našega ljudstva, slabite šolski obisk, da zadržujete posredno nebroj otrok od šole. V svoji slepi strasti ne uvidite, da s tem ne škodujete toliko učiteljstvu — pač pa narodu, kateremu bi vi nikakor in nikdar ne smeli biti v škodo, pač pa edino le v korist. Gospodje, svojim ožjim sorodnikom ne branite pohajanja šole, tem celo priporočate, da naj pridno hodijo v šolo, da naj slušajo in spoštujejo svoje učitelje! To delate zato, ker veste, da jim bo to koristilo! Zakaj se pa ne vstopite pred svoje druge „rodne brate“, zakaj tem ne zakličete: „Hodi pridno v šolo, spoštuj in slušaj svoje učitelje!“

Bi li bilo to narodu v škodo? Ali ni vaša sveta — ne sveta — najsvetejša dolžnost, da učite svoj narod prav? „Pojdite in učite vse narode“, tako je vam govoril naš največji učitelj. S temi besedami vam je odkazal vašo misijo; poučevati vam je narod svoj, mu bistrirati duha, mu prižigati luč omike, razsodnosti, znanja in vede! To je vaša misija — a vi pa teptate v blato svojo najboljšo, največjo pomočnico — šolo!

Gospodje, ako bi kdo rekel: „Jaz bi rad in potrudil se bom, da se ta ledina preorje“ — pa ta človek gre tja in ubije onega, kateri jo je že jel orati — ta človek, gospodje, je brezumnej ali pa hinavec! In ako je vaša dolžnost in želja, da se narod naš naobrazi, pa ga od-

vračate od šole, potem je to nespametno od vas, ali pa nimate resnične želje, da bi se narod naobrazil.

Vendar nas to malo briga! Narod sam bo sodil vaše delovanje in — verujte nam — obsodil ga bo prej ali slej, ako je to delovanje nepošteno.

Nam je le na tem, da se določi naše stališče napram duhovništvu. Kako si ga mi predstavljamo, naj vam pokaže naslednja primera.

Imeli so starši tri sinove. Starejši je ostal na domu, druga dva pa so poslali v šole. Eden je postal duhovnik, drugi učitelj. Godilo se jima je pač tako, kakor se godi duhovniku in učitelju. Slaba pa je predla starejšemu bratu-kmetovavcu. Veliki davki, slabe letine, bolezni, uime in druge nesreče so ga pripravile ob vse! Prišel je na boben. V svoji obupnosti skoči v vodo prav isti trenutek, ko ga obiščeta brata duhovnik in učitelj. Učitelj skoči takoj za njim, da bi ga rešil, a preslab je sam, zato zavpije: „Tu sem, kaplan, ob mojo stran, pomagaj, da rešiva brata!“ Obema se je posrečila rešitev. Tako, gospodje! Potapljaljoči brat je narod naš, kateri se potaplja v požrešnih valovih sosednjih narodov. Učiteljstvo je na delu, da ga reši! „Tu sem, kaplan, na našo stran“, vam kličemo! Hočeš ali nočeš — dolžnost ti je, da ne misliš samo nase, sveta dolžnost, da priskočiš nam na pomoč, da dvignemo narod iz pretečih valov na trdna tla omike in prosvete! Ako vam je na srečo blagor svojega naroda — potem veste, kaj vam je storiti! Žrtvovati vam je misel na nadvlado črez učiteljstvo, izpolnjevati vam je misijo, katero vam je dal Bog z besedami: „Pojdite in učite!“ Ob naši strani vam je vaše pravo mesto, le z nami roko v roki morete delovati za narod in nikdar in nikakor ne smete biti proti poštenim naši šoli in poštenemu našemu učiteljstvu.

Opomba uredništva: Tisti duhovniki, ki nas razumejo, so z nami in odobravajo naše početje, fanatiki pa ne bodo nikdar, ker se nista ogenj in voda še nikdar združila v prijateljstvu — in se tudi ne bosta!

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogiško društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Učiteljske pravice v intelektualnem (duševnem, moralnem) obziru.

A.

Državlanske pravice.

Vsak državljan ima svoje pravice v omenjenem občem državnem zakoniku iz leta 1811. in v temeljnih državnih postavah z dne 21. grudnia 1867. Ta zakon daje državljanom osebno in selilno svobodo, nedotakljivost lastnine v meji zakonov, volilno pravico v enaki meji; s tem zakonom je zajamčena pravica prošelj, skrivnost pisem, svoboda znanstva in pouka, seveda tudi v meji zakonov, svoboda izbiranja poklica, narodna enakopravnost (§ 19). Vobče so pa splošne državljanske pravice omejene po posebnih zakonih, in sicer bolj omejene za tiste stanove, katere država, dežele ali občine plačujejo, nego za druge stanove. Važne so poleg teh splošnih zakonov tudi za učitelje: tiskovni zakon z dne 17. grudnia 1862 (§ 19), davčni zakon z dne 25. listopada 1896, društveni zakon z dne 15. listopada 1867 in zadružni zakon z dne 9. mal. travna 1873. Po davčnem zakonu so n. pr. učitelji kot taki oproščeni pridobninskega davka in plačujejo le osebni dohodninski davek, kadar njih dohodki

dosežejo 600 gld. in več: Ubriniti se tudi ne morejo vplačevanja za pokojnino (prvo leto 12% plače, potlej pa vsako leto 2%). Na Kranjskem plačujejo $\frac{1}{2}\%$ za okrajno učiteljsko knjižnico, a tega plačila so učitelji po nekaterih okrajih oproščeni po c. kr. okrajnih šolskih svetih.

Glede davkov pa učitelj z ozirom na svoje privatno imetje in privatne službe, ako jih ima, ni tako oproščen kakor pri svojih službenih dohodkih. V tem obziru mora plačevati poleg direktnih davkov tudi raznovrstne doklade. Vendar so pa šolska poslopja in stanovanja učiteljev oproščena glede nastanjenja vojakov. Važne so razne volilne pravice. V tej zadevi se morajo vsem učiteljem pripoznati volilne pravice v občinski odbor, v deželni in državni zbor. Te volilne pravice se posebno zdaj, ko so mesta podučiteljev odpravljena, učiteljem (ne pa tako učiteljicam) ne smejo odrekati.

Vendar so v tej zadevi merodajna besedila dotičnih deželnih zakonov. Na Kranjskem se občinski volilni red ne glasi popolnoma jasno; vendar se je pri vseh pritožbah učiteljem vselej pripoznala volilna pravica za občino, za deželni in državni zbor. Na Štajerskem imajo kar od kraja to volilno pravico vsi učitelji, saj so jo imeli še podučitelji. Glede občinskih volitev naj omenimo, da po kranjskem občinskem volilnem redu ima učitelj tudi pasivno volilno pravico, t. j. lahko je izvoljen občinskim odbornikom in svetovalcem in lahko tudi občinskim predstojnikom. Volitev sme sprejeti, ali tudi odkloniti jo sme. Enako je z mestom občinskega svetovalca in odbornika.

Ako je županstvo le častna služba in ne naklada dela, tedaj se ne more učitelju zabranjevati, da sprejme to zaupanje. Ako so s to častjo združena opravila, mora gledati, da mu ta opravila ne jemljejo časa za natančno izpolnovanje njegovega poklica (§ 41. kranjskega deželnega šolskega zakona z dne 29. mal. travna 1873). Sicer bomo o postranskih opravilih učiteljev v tem spisu še govorili.

Ker imajo ženske že kot državljanke manj pravic, radi tega imajo tudi učiteljice manj državljanskih pravic, n. pr. volilnih pravic v občinske, deželne in državne zastope (zbore) nimajo; tudi pri sodnijskih postopanjih uživajo ženske v nekaterih malenkostnih in bolj formalnih stvareh nekoliko manj pravic.

(Dalje.)

Zmes.

IV.

Mislil sem se ruščine učiti, ali pri podjetnem in marljivem knjigarju L. Schwetnerju nisem dobil dotičnih knjig, ker so bile že vse razpečane. Nakrat sem se tudi zbal, da me obdolžijo panslavizma, kar bi utegnilo škodovati moji nadobudni karijeri, zakaj služeč „von Pickauf“ imam prepričanje, da še postanem vsaj naučni minister (za ministre gre zadnje čase zelo trdo), če ne kak okrajni nadzornik. Upam, da še dobim boljši naslov, ako mi Bog da zdravje, pamet in — srečo.

Z ruščino tedaj ni bilo nič; zato sem rajši začel temeljito študirati zadnji škofovski list, ki je v podobi „Pastirskega lista“ namenjen „učiteljem v prevdarek“. Ako abstrahiramo teologično navlako, nam ostanejo zelo antikvarične ideje o šoli in učiteljstvu. Ali presvetli zares misli, da slovenski liberalni učitelji brezversko uče mla-

dino v šoli? No, o tako imenovani „verski“ šoli izpregovorim prihodni kaj več. Hvaležno pa priznavam, da je odstavek, kako naj duhovščina krščansko ravna z učiteljstvom, popolnoma umesten in časovnim odnošajem primeren. Samo to ne vem, ali je presvetli poslušal dr. Jožefa Grudna v „Katoliškem domu“ predavanje o „verski šoli“ in se, napisavši omenjeni sestavek, navdušil za razpravljene nazore, ali je zadnji poprej pogledal v škofov koncept o konkordatski šoli. Trde, da „ima cerkev oblast v šoli po božjem in zgodovinskem pravu“. Žal mi je, da se nisem učil spekulativne filozofije, sicer bi vam danes neovrgljivo dokazal, da črno na belem ni „črno“. Apostoli kot prvi škofi so bili ali ribiči ali rokodelci, potemtakem bi morala imeti cerkev vso obrtnijo in z njo zvezano trgovino v svoji oblasti, kar zares tudi izkušajo doseči vsaj s konsumnimi društvi, ki se časih skrivajo tudi pod nerazvpitnejšim imenom „kmetijskih društev“.

Resnično povedano, je cerkev država v državi, ki bi rada državo podjarmila, zase zahtevajoč vso oblast, drugim pa milostljivo dopuščajoč — plačevanje davkov. Zgodovina nam tudi pripoveduje, da so imeli škofi in papeži vojake ter se z njimi na čelu vdeleževali vojsk. Zakaj po zgodovini dandanes ne zahtevajo poveljstva nad armado, posnemajoč nadangela Mihaela, in le zgodovinsko pravico do poveljstva nad — šolo?

Pa pustimo te reminiscence v razpravo rajši „Slovenskemu učitelju“, ki je kot najnovejši klerikalno-književni pojav na polju našega šolstva v prvi vrsti za to poklican. Strašno me je zadnjič smeh posilil, ko sem čital „Slovenec“ članek „Ali vas je kaj sram?“, v katerem doslovno navaja satirične opazke, s katerimi je neki tovariš vrnil naš konkurenčni klerikalni list. „Celo nič!“ — je najkrajši odgovor, zakaj kar stori po edinec, zato vendar ni večina odgovorna. Ako piše kak župnik Ignacij zaljubljeno pismo, ali se kdo drugi izpodtakne na šesti božji zapovedi, ali smo učitelji kdaj take resnične dogodke generalizovali na ves stan duhovščine? Ljubi „Slovenec“, beri še enkrat s premislekom škofove besede: „(duhovni) naj jim (učiteljem) pomagajo in jim bodo prijazni tudi tedaj, ko bi kak učitelj kaj pogršel, ali morda poln krivih idej preziral duhovna“.

Monsignor Valentinelli na Tirolskem je prijazno vabil učitelje v klerikalno učiteljsko društvo, trdeč, da njihova nasprotna prisega nima nikake veljave, saj „Slovenec“ razlaga: „A če tudi pripoznamo, da so jo mnogi učitelji storili prostovoljno in premišljeno, ne more ta obljuba nikogar moralčno vezati, ako njen predmet ni kako postavno in pošteno djanje.“ Če tedaj slovenski liberalni učitelji prisežejo, da ne naročijo „Slov. učitelja“, je ta prisega neveljavna, ker je predmet nepošteno dejanje. Učiteljem, zbranim okrog tega glasila, bi želeli, da postanejo cerkovniki bosopetih asumpcionistov na Francoskem, ki so znali milijone priberačiti in — skrivati. Kako prijetno se godi učiteljem v deželah s klerikalnim oblastvom, vidimo na Tirolskem, v Belgiji in na Španskem, kjer je Pedro Gimenez, učitelj v Obandu (v pokrajini Badajoz) prosil guvernerja, naj dovoli njemu in njegovi ženi, da smeta beračiti po ulicah in trgih, ker že več let nista dobila nobene plače. Ali so o tem razmišljevali štajerski protijungovci na svojem shodu v Mariboru, ne vemo. Čudno je le, da je „Slovenski Go-

dosežejo 600 gld. in več: Ubriniti se tudi ne morejo vplačevanja za pokojnino (prvo leto 12% plače, potlej pa vsako leto 2%). Na Kranjskem plačujejo $\frac{1}{2}\%$ za okrajno učiteljsko knjižnico, a tega plačila so učitelji po nekaterih okrajih oproščeni po c. kr. okrajnih šolskih svetih.

Glede davkov pa učitelj z ozirom na svoje privatno imetje in privatne službe, ako jih ima, ni tako oproščen kakor pri svojih službenih dohodkih. V tem obziru mora plačevati poleg direktnih davkov tudi raznovrstne doklade. Vendar so pa šolska poslopja in stanovanja učiteljev oproščena glede nastanjenja vojakov. Važne so razne volilne pravice. V tej zadevi se morajo vsem učiteljem pripoznati volilne pravice v občinski odbor, v deželni in državni zbor. Te volilne pravice se posebno zdaj, ko so mesta podučiteljev odpravljena, učiteljem (ne pa tako učiteljicam) ne smejo odrekati.

Vendar so v tej zadevi merodajna besedila dotičnih deželnih zakonov. Na Kranjskem se občinski volilni red ne glasi popolnoma jasno; vendar se je pri vseh pritožbah učiteljem vselej pripoznala volilna pravica za občino, za deželni in državni zbor. Na Štajerskem imajo kar od kraja to volilno pravico vsi učitelji, saj so jo imeli še podučitelji. Glede občinskih volitev naj omenimo, da po kranjskem občinskem volilnem redu ima učitelj tudi pasivno volilno pravico, t. j. lahko je izvoljen občinskim odbornikom in svetovalcem in lahko tudi občinskim predstojnikom. Volitev sme sprejeti, ali tudi odkloniti jo sme. Enako je z mestom občinskega svetovalca in odbornika.

Ako je županstvo le častna služba in ne naklada dela, tedaj se ne more učitelju zabranjevati, da sprejme to zaupanje. Ako so s to častjo združena opravila, mora gledati, da mu ta opravila ne jemljejo časa za natančno izpolnovanje njegovega poklica (§ 41. kranjskega deželnega šolskega zakona z dne 29. mal. travna 1873). Sicer bomo o postranskih opravilih učiteljev v tem spisu še govorili.

Ker imajo ženske že kot državljanke manj pravic, radi tega imajo tudi učiteljice manj državljanskih pravic, n. pr. volilnih pravic v občinske, deželne in državne zastope (zbore) nimajo; tudi pri sodnijskih postopanjih uživajo ženske v nekaterih malenkostnih in bolj formalnih stvareh nekoliko manj pravic.

(Dalje.)

Zmes.

IV.

Mislil sem se ruščine učiti, ali pri podjetnem in marljivem knjigarju L. Schwetnerju nisem dobil dotičnih knjig, ker so bile že vse razpečane. Nakrat sem se tudi zbal, da me obdolžijo panslavizma, kar bi utegnilo škodovati moji nadobudni karijeri, zakaj služeč „von Pickauf“ imam prepričanje, da še postanem vsaj naučni minister (za ministre gre zadnje čase zelo trdo), če ne kak okrajni nadzornik. Upam, da še dobim boljši naslov, ako mi Bog da zdravje, pamet in — srečo.

Z ruščino tedaj ni bilo nič; zato sem rajši začel temeljito študirati zadnji škofovski list, ki je v podobi „Pastirskega lista“ namenjen „učiteljem v prevdarek“. Ako abstrahiramo teologično navlako, nam ostanejo zelo antikvarične ideje o šoli in učiteljstvu. Ali presvetli zares misli, da slovenski liberalni učitelji brezversko uče mla-

dino v šoli? No, o tako imenovani „verski“ šoli izpregovorim prihodni kaj več. Hvaležno pa priznavam, da je odstavek, kako naj duhovščina krščansko ravna z učiteljstvom, popolnoma umesten in časovnim odnošajem primeren. Samo to ne vem, ali je presvetli poslušal dr. Jožefa Grudna v „Katoliškem domu“ predavanje o „verski šoli“ in se, napisavši omenjeni sestavek, navdušil za razpravljene nazore, ali je zadnji poprej pogledal v škofov koncept o konkordatski šoli. Trde, da „ima cerkev oblast v šoli po božjem in zgodovinskem pravu“. Žal mi je, da se nisem učil spekulativne filozofije, sicer bi vam danes neovrgljivo dokazal, da črno na belem ni „črno“. Apostoli kot prvi škofi so bili ali ribiči ali rokodelci, potemtakem bi morala imeti cerkev vso obrtnijo in z njo zvezano trgovino v svoji oblasti, kar zares tudi izkušajo doseči vsaj s konsumnimi društvi, ki se časih skrivajo tudi pod nerazvpitnejšim imenom „kmetijskih društev“.

Resnično povedano, je cerkev država v državi, ki bi rada državo podjarmila, zase zahtevajoč vso oblast, drugim pa milostljivo dopuščajoč — plačevanje davkov. Zgodovina nam tudi pripoveduje, da so imeli škofi in papeži vojake ter se z njimi na čelu vdeleževali vojsk. Zakaj po zgodovini dandanes ne zahtevajo poveljstva nad armado, posnemajoč nadangela Mihaela, in le zgodovinsko pravico do poveljstva nad — šolo?

Pa pustimo te reminiscence v razpravo rajši „Slovenskemu učitelju“, ki je kot najnovejši klerikalno-književni pojav na polju našega šolstva v prvi vrsti za to poklican. Strašno me je zadnjič smeh posilil, ko sem čital „Slovenec“ članek „Ali vas je kaj sram?“, v katerem doslovno navaja satirične opazke, s katerimi je neki tovariš vrnil naš konkurenčni klerikalni list. „Celo nič!“ — je najkrajši odgovor, zakaj kar stori po edinec, zato vendar ni večina odgovorna. Ako piše kak župnik Ignacij zaljubljeno pismo, ali se kdo drugi izpodtakne na šesti božji zapovedi, ali smo učitelji kdaj take resnične dogodke generalizovali na ves stan duhovščine? Ljubi „Slovenec“, beri še enkrat s premislekom škofove besede: „(duhovni) naj jim (učiteljem) pomagajo in jim bodo prijazni tudi tedaj, ko bi kak učitelj kaj pogršel, ali morda poln krivih idej preziral duhovna“.

Monsignor Valentinelli na Tirolskem je prijazno vabil učitelje v klerikalno učiteljsko društvo, trdeč, da njihova nasprotna prisega nima nikake veljave, saj „Slovenec“ razlaga: „A če tudi pripoznamo, da so jo mnogi učitelji storili prostovoljno in premišljeno, ne more ta obljuba nikogar moralčno vezati, ako njen predmet ni kako postavno in pošteno djanje.“ Če tedaj slovenski liberalni učitelji prisežejo, da ne naročijo „Slov. učitelja“, je ta prisega neveljavna, ker je predmet nepošteno dejanje. Učiteljem, zbranim okrog tega glasila, bi želeli, da postanejo cerkovniki bosopetih asumpcionistov na Francoskem, ki so znali milijone priberačiti in — skrivati. Kako prijetno se godi učiteljem v deželah s klerikalnim oblastvom, vidimo na Tirolskem, v Belgiji in na Španskem, kjer je Pedro Gimenez, učitelj v Obandu (v pokrajini Badajoz) prosil guvernerja, naj dovoli njemu in njegovi ženi, da smeta beračiti po ulicah in trgih, ker že več let nista dobila nobene plače. Ali so o tem razmišljevali štajerski protijungovci na svojem shodu v Mariboru, ne vemo. Čudno je le, da je „Slovenski Go-

spodar* prinesel obširnejše poročilo o tem, nego naši strokovni listi. Zakaj skrivate pravo barvo? Ptujsko učiteljsko društvo je izgubilo štiri brumne učiteljice iz vrste svojih članov. Srečen jim pot!

Rešetar.

Kritiški glasovi.

Regulacija učiteljskih plač v zbornici poslancev.

Iz stenografičnega zapisnika 27. seje avstrijske zbornice poslancev z dne 5. grudnia 1899. posnamemo predlog poslanca Pferschea (nemškonapredne stranke) glede izboljšanja učiteljskih plač, ki se glasi:

Posl. dr. Pfersche: „Visoka zbornica! Dne 28. vinotoka sem predložil ta-le predlog: „Visoka vlada se pozivlje, da vzame čimprej § 55. državnega šolskega zakona v pretres ter v ta namen nemudoma predloži vse potrebne ukrepe državnemu zboru.“

Moja gospoda! Silna potreba, da moramo priti učiteljstvu v njihovem žalostnem gmotnem položaju na pomoč, se je priznala že z vseh strani te zbornice. Zato upam, da mi ne bo nihče nasprotoval, če predlagam, da se ta predlog brez prvega branja odda takoj proračunskemu odseku, da se precej posvetuje o njem.

Predsednik: „Prosim, da tisti gospodje, ki pri-trjujejo predlogu g. dr. Pferschea, vstanejo. (Zgodi se.) Predlog je sprejet in jaz bom zato njegov predlog z dne 28. vinotoka izročil proračunskemu odseku.“

Bolje bi bilo, da bi se ta predlog odstopil nalašč v ta namen voljenemu upravnemu odseku!

Hkrati s poslancem Pferschejem so predložili socialni demokratje Berner, Schrammel in Daszynski predlog, ki meri na to, da se izpremeni § 55. državnega šolskega zakona, da se odpomore groznemu uboštvu avstrijskega učiteljstva. Predlog se glasi:

Gesetz vom womit § 55. des Gesetzes vom 14. Mai 1869, R. G. Bl. Nr. 62, durch welches die Grundsätze des Unterrichtswesens bezüglich der Volksschule festgestellt werden, abgeändert wird. Mit Zustimmung der beiden Häuser des Reichsrathes finde Ich anzuordnen, wie folgt:

Artikel I. Der Bestimmung des § 55, Alinea 1, des Gesetzes vom 14. Mai 1869, R. G. Bl. Nr. 62, welche lautet: „1. Die Minimalbezüge, unter welche keine Schulgemeinde herabgehen darf, sollen so bemessen sein, dass Lehrer und Unterlehrer frei von hemmenden Nebengeschäften ihre ganze Kraft dem Berufe widmen und erstere auch eine Familie den örtlichen Verhältnissen gemäss erhalten können,“ wird folgende hinzugefügt:

„Demgemäss erhalten die provisorisch angestellten Lehrkräfte eine Jahresremuneration im Mindestbetrage von 600 fl. sammt einem dreissigprocentigen Quartiergelde und die definitiv angestellten Lehrpersonen Jahresgehälter, deren Ansätze sich im Rahmen der Gehaltsansätze der k. k. Staatsbeamten der IX. bis VIII. Rangklasse bewegen. Das Quartiergeld der definitiv angestellten Lehrpersonen ist in der Höhe der Activitätszulage der Staatsbeamten der erwähnten Rangclassen zu bemessen. Die Bezüge der männlichen und weiblichen Lehrpersonen sind gleich.“

Artikel II. Dieses Gesetz tritt mit dem Tage seiner Kundmachung in Kraft.

Artikel III. Mit dem Beginne der Wirksamkeit dieses Gesetzes treten alle auf Gegenstände dieses Ge-

setzes sich beziehenden bisherigen Gesetze und Verordnungen, insoweit solche den Bestimmungen des gegenwärtigen Gesetzes widersprechen oder doch durch dieselben ersetzt werden, ausser Kraft.

Artikel IV. Mit der Durchführung dieses Gesetzes und der Erlassung der nöthigen Ausführungsverordnungen, sowie der erforderlichen Uebergangsbestimmungen, wird der Minister für Cultus und Unterricht beauftragt.“

Predlog se je izročil proračunskemu odseku v posvetovanje. — Poslanci Schönererjeve skupine so pa glede regulacije učiteljskih plač predložili dne 2. listopada 1899. poslanski zbornici ta-le nujni predlog:

„Visoka zbornica skleni: Vlada se pozivlje: Ista naj predloži takoj deželnim zborom predlogo, s katero se plače ljudskih učiteljev in učiteljic regulujejo na ta način, da bo prvotna plača učitelja ali učiteljice od dneva prebitega usposobljenostnega izpita za ljudske šole enaka najmanjši plači c. kr. državnih uradnikov XI. činovnega razreda, in da avanzujejo učitelji in učiteljice po razmerju službenih let tako, kakor c. kr. državni uradniki nižjih štirih činovnih razredov; dalje naj se učiteljstvu z zrelostnim izpitom da izpremenjenim razmeram primerni eksistenčni minimum.“

Dalje se vlada pozivlje, da v pokritje stroškov, ki bi narasli posameznim deželam vsled povišanja učiteljskih plač, država prispeva 33%.

Predlog je bil sprejet.

Za izboljšanje učiteljskih plač se je krepko potegnil tudi dalmatinski poslanec Biankini, ki je v državnem zboru priporočil peticijo učiteljstva iz Dalmacije, Istre, Goriške, Tirolske in Bukovine. Peticija zahteva premembo odstavka 2. (točka 1.) § 55. državnega šolskega zakona v tem smislu, da bodi plača učiteljstva na javnih ljudskih in meščanskih šolah enaka plači državnih uradnikov XI., X., IX. in VIII. činovnega razreda. Gosp. poslanec Biankini je to peticijo tako-le utemeljeval:

„Taka zahteva učiteljstva je povsem opravičena in nujna, ker je v istini sramota za državo, kako se postopa z učitelji ljudskih šol. Prvi pionirji civilizacije in ljudske izobrazbe so slabše plačani od uradnih slug, slabše od finančnih stražnikov. Materijalni položaj učiteljstva v Cislajtanijski sploh in posebno v prej imenovanih deželah je neznosljiv, ne odgovarja niti najmanjše vsoti, potrebni za življenje, ter ponižuje njegov ugled pred narodom. Skrajni je čas, da prenehajo ti nedostojni odnošaji, ki preprečajo razvoj ljudskega šolstva ter ne delajo nikakor časti kulturni državi. Država v imenu avtonomistiškega načela, katero pa v delu ne obstoji, ker tudi v ljudskih šolah država vedri in oblači po svoji volji — je naprtila pokrajinam malodane vse stroške za ljudsko šolstvo, ali ni jim zato zapustila potrebnih davčnih sredstev. Pri tako kukavnih razmerah zapuščajo pokrajine učitelje v največji nevolji, razvoj ljudskega šolstva postaja nemogoč, in država se za to ne briga tako, kakor bi bila njena dolžnost! Visoka zbornica! Tem k Bogu vpijočim odnošajem se mora, pa bodi na kakršenkoli način, narediti konec; parlament ne sme več dalje trpeti takih neprilik, ne sme trpeti, da bi se postopalo z učitelji kakor s parijami.“

Predlog, peticijo predložiti proračunskemu odseku v pretres in poročanje, je bil sprejet s splošnim odobranjem.

Češki poslanec Doležal pa je stavil v državnem zboru predlog, v katerem zahteva od vlade, da naj pred-

spodar* prinesel obširnejše poročilo o tem, nego naši strokovni listi. Zakaj skrivate pravo barvo? Ptujsko učiteljsko društvo je izgubilo štiri brumne učiteljice iz vrste svojih članov. Srečen jim pot!

Rešetar.

Kritiški glasovi.

Regulacija učiteljskih plač v zbornici poslancev.

Iz stenografičnega zapisnika 27. seje avstrijske zbornice poslancev z dne 5. grudnia 1899. posnamemo predlog poslanca Pferschea (nemškonapredne stranke) glede izboljšanja učiteljskih plač, ki se glasi:

Posl. dr. Pfersche: „Visoka zbornica! Dne 28. vinotoka sem predložil ta-le predlog: „Visoka vlada se pozivlje, da vzame čimprej § 55. državnega šolskega zakona v pretres ter v ta namen nemudoma predloži vse potrebne ukrepe državnemu zboru.“

Moja gospoda! Silna potreba, da moramo priti učiteljstvu v njihovem žalostnem gmotnem položaju na pomoč, se je priznala že z vseh strani te zbornice. Zato upam, da mi ne bo nihče nasprotoval, če predlagam, da se ta predlog brez prvega branja odda takoj proračunskemu odseku, da se precej posvetuje o njem.

Predsednik: „Prosim, da tisti gospodje, ki pri-trjujejo predlogu g. dr. Pferschea, vstanejo. (Zgodi se.) Predlog je sprejet in jaz bom zato njegov predlog z dne 28. vinotoka izročil proračunskemu odseku.“

Bolje bi bilo, da bi se ta predlog odstopil nalašč v ta namen voljenemu upravnemu odseku!

Hkrati s poslancem Pferschejem so predložili socialni demokratje Berner, Schrammel in Daszynski predlog, ki meri na to, da se izpremeni § 55. državnega šolskega zakona, da se odpomore groznemu uboštvu avstrijskega učiteljstva. Predlog se glasi:

Gesetz vom womit § 55. des Gesetzes vom 14. Mai 1869, R. G. Bl. Nr. 62, durch welches die Grundsätze des Unterrichtswesens bezüglich der Volksschule festgestellt werden, abgeändert wird. Mit Zustimmung der beiden Häuser des Reichsrathes finde Ich anzuordnen, wie folgt:

Artikel I. Der Bestimmung des § 55, Alinea 1, des Gesetzes vom 14. Mai 1869, R. G. Bl. Nr. 62, welche lautet: „1. Die Minimalbezüge, unter welche keine Schulgemeinde herabgehen darf, sollen so bemessen sein, dass Lehrer und Unterlehrer frei von hemmenden Nebengeschäften ihre ganze Kraft dem Berufe widmen und erstere auch eine Familie den örtlichen Verhältnissen gemäss erhalten können,“ wird folgende hinzugefügt:

„Demgemäss erhalten die provisorisch angestellten Lehrkräfte eine Jahresremuneration im Mindestbetrage von 600 fl. sammt einem dreissigprocentigen Quartiergelde und die definitiv angestellten Lehrpersonen Jahresgehälter, deren Ansätze sich im Rahmen der Gehaltsansätze der k. k. Staatsbeamten der IX. bis VIII. Rangklasse bewegen. Das Quartiergeld der definitiv angestellten Lehrpersonen ist in der Höhe der Activitätszulage der Staatsbeamten der erwähnten Rangclassen zu bemessen. Die Bezüge der männlichen und weiblichen Lehrpersonen sind gleich.“

Artikel II. Dieses Gesetz tritt mit dem Tage seiner Kundmachung in Kraft.

Artikel III. Mit dem Beginne der Wirksamkeit dieses Gesetzes treten alle auf Gegenstände dieses Ge-

setzes sich beziehenden bisherigen Gesetze und Verordnungen, insoweit solche den Bestimmungen des gegenwärtigen Gesetzes widersprechen oder doch durch dieselben ersetzt werden, ausser Kraft.

Artikel IV. Mit der Durchführung dieses Gesetzes und der Erlassung der nöthigen Ausführungsverordnungen, sowie der erforderlichen Uebergangsbestimmungen, wird der Minister für Cultus und Unterricht beauftragt.“

Predlog se je izročil proračunskemu odseku v posvetovanje. — Poslanci Schönererjeve skupine so pa glede regulacije učiteljskih plač predložili dne 2. listopada 1899. poslanski zbornici ta-le nujni predlog:

„Visoka zbornica skleni: Vlada se pozivlje: Ista naj predloži takoj deželnim zborom predlogo, s katero se plače ljudskih učiteljev in učiteljic regulujejo na ta način, da bo prvotna plača učitelja ali učiteljice od dneva prebitega usposobljenostnega izpita za ljudske šole enaka najmanjši plači c. kr. državnih uradnikov XI. činovnega razreda, in da avanzujejo učitelji in učiteljice po razmerju službenih let tako, kakor c. kr. državni uradniki nižjih štirih činovnih razredov; dalje naj se učiteljstvu z zrelostnim izpitom da izpremenjenim razmeram primerni eksistenčni minimum.“

Dalje se vlada pozivlje, da v pokritje stroškov, ki bi narasli posameznim deželam vsled povišanja učiteljskih plač, država prispeva 33%.

Predlog je bil sprejet.

Za izboljšanje učiteljskih plač se je krepko potegnil tudi dalmatinski poslanec Biankini, ki je v državnem zboru priporočil peticijo učiteljstva iz Dalmacije, Istre, Goriške, Tirolske in Bukovine. Peticija zahteva premembo odstavka 2. (točka 1.) § 55. državnega šolskega zakona v tem smislu, da bodi plača učiteljstva na javnih ljudskih in meščanskih šolah enaka plači državnih uradnikov XI., X., IX. in VIII. činovnega razreda. Gosp. poslanec Biankini je to peticijo tako-le utemeljeval:

„Taka zahteva učiteljstva je povsem opravičena in nujna, ker je v istini sramota za državo, kako se postopa z učitelji ljudskih šol. Prvi pionirji civilizacije in ljudske izobrazbe so slabše plačani od uradnih slug, slabše od finančnih stražnikov. Materijalni položaj učiteljstva v Cisalpaniji sploh in posebno v prej imenovanih deželah je neznosljiv, ne odgovarja niti najmanjše vsoti, potrebni za življenje, ter ponižuje njegov ugled pred narodom. Skrajni je čas, da prenehajo ti nedostojni odnošaji, ki preprečajo razvoj ljudskega šolstva ter ne delajo nikakor časti kulturni državi. Država v imenu avtonomistiškega načela, katero pa v delu ne obstoji, ker tudi v ljudskih šolah država vedri in oblači po svoji volji — je naprtila pokrajinam malodane vse stroške za ljudsko šolstvo, ali ni jim zato zapustila potrebnih davčnih sredstev. Pri tako kukavnih razmerah zapuščajo pokrajine učitelje v največji nevolji, razvoj ljudskega šolstva postaja nemogoč, in država se za to ne briga tako, kakor bi bila njena dolžnost! Visoka zbornica! Tem k Bogu vpijočim odnošajem se mora, pa bodi na kakršenkoli način, narediti konec; parlament ne sme več dalje trpeti takih neprilik, ne sme trpeti, da bi se postopalo z učitelji kakor s parijami.“

Predlog, peticijo predložiti proračunskemu odseku v pretres in poročanje, je bil sprejet s splošnim odobranjem.

Češki poslanec Doležal pa je stavil v državnem zboru predlog, v katerem zahteva od vlade, da naj pred-

loži načrt zakona, da se ima oddati ves dohodek iz zemljišnih, hišnih in hišnostanarinskih davkov deželnim zborom posameznih dežel v svrhu uravnanja deželnih financ ter povišanja učiteljskih plač.

Poslanci Heeger, Drexel in tovariši so stavili glede učiteljskega gmotnega vprašanja tudi samostalen predlog. Kaj pa, slovenski poslanci, delate, da se ne ganete?! Ako ne boste govorili sedaj, bomo pa mi ob času volitev.

Na vladi je sedaj, da zavzame za te predloge naglo in odločno stališče v prid šoli in učiteljstvu.

Radovedni smo, kako daleč sega ljubezen posameznih strank v zbornici. Če bodo Mladočehi mož-beseda in ker so nemški naprednjaki, socijalni demokratje, nemška ljudska stranka in Schönererjeva skupina za izboljšanje žalostnega učiteljskega gmotnega stanja, mora biti predlog sprejet. Ako se zavzemo za učiteljstvo le tiste stranke, katerih ne sili direktni interes v nasprotje do šole in učiteljstva, morajo prodreti s svojimi zahtevami.

Dopisi.

Kranjsko.

Iz Predjamske okolice v postojinskem okraju.

Želeti bi bilo, da o priliki razpisa kake učiteljske službe kdo bližnjih sosedov v našem «Učit. Tov.» natančno a strogo objektivno opiše lego, razmere i. t. d., sploh vse, kar je ev. kompetentu, kateremu kraj in razmere niso osebno znane in mu čas in denar ne dopuščata, na dobro srečo podati se na pot, da obiše pred prošnjo dotično službeno mesto. Ker se učiteljska služba na provizični enorazrednici v Bukovju pri Postojini v kratkem razpiše, začeli bomo z njo. Vas Bukovje je oddaljena $1\frac{1}{2}$ ure hoda od Postojine, in mimogrede omenjeno, $\frac{1}{4}$ ure od staroslavne Predjame. Šteje 37 h. št. in blizu 250 prebivalcev. Lep razgled čez Pivško planoto in vendar lega ne visoka. Cesta do nje je sprejeta med okrajne ceste. V šolski okrog Bukovje spadata vasi Gorenje, 23 št., do 200 prebivalcev, 10 minut od Bukovja, na istej cesti, in Predjama, 41 št. in 240 prebivalcev, $\frac{1}{4}$ ure oddaljena od Bukovja. Vseh šolskih otrok krog 80. Sosedne šole so: dvorazrednica Hrenovice, $\frac{3}{4}$ ure hoda in enorazrednica Studeno, $\frac{3}{4}$ ure hoda. Kolegijalno občevanje je tedaj lahko mogoče. Življenske razmere so jako ugodne, le posebnega komforta za sedaj še ne smeš iskati. Prebivalstvo vseh treh vasi je odločno narodno napredno, kakor malokje na Kranjskem. To je za učitelja zelo ugodno! Učitelj, ki vestno izpolnjuje svoje dolžnosti, je gotov vseobčega popolnega spoštovanja. Ker v obeh podružničnih cerkvah, ki spadajo v šolski okrog, ni orgelj, se tudi orglarske sposobnosti ne zahteva. V kratkem oživotvori se ondi politična občina in čaka učitelja tajniška služba z primernimi dohodki. Pod vasjo je projektovana nova deželna cesta iz Postojine v Podkraj, tako da bo komunikacija na vse strani ugodna. Železnice, ki ima teči v bližini, menda tudi dolgo ne bomo čakali. Eno pa je, resnici na čast, nedostatno, seveda samo začasno, to je šolska soba in učiteljsko stanovanje. Vendar zamore že sedaj tudi oženjen učitelj prositi za službo, prostora ne bo manjkalo; saj bo treba le eno, dve leti potrpeti, da se zgradi novo šolsko poslopje v modernem slogu. Tu bo učitelju dana prilika, da bo zamogel v marsičem vpljivati, da se, kar je mogoče, vravna po njegovi želji.

Otroci so sedaj vsled oddaljenosti od šole v uku zelo zaostali, treba bo dosti dela, a so sicer bistre glave, ubogljivi in priljudni, ter bodo ti in njih stari učitelju za vspešni pouk iz srca hvaležni.

Goriško.

Tovariši — na delo. V «Soči» in «Učiteljskem Tovarišu» je priobčil gospod A. Gabršček dopis, ki nam je pojasnil vse, kar nam je treba vedeti, da moremo prav in stvarno presoditi razmere učiteljske do «Soče» v preteklosti in v novi dobi od 18. mal. travna m. l. naprej, odkar se je «Soča» otresla okov, v katerih je ječala več let. Gospod Gabršček je povedal in s svojim podpisom javno potrdil nekaj, kar je večina učiteljstva sicer že vedela in primeroma tudi uvaževala; vkljub temu so vredne od naše strani največje pozornosti njegove izpovedi, in to toliko bolj, ker jih stvarno nikdo ne more pobiti, dasi se je to poskušalo v «Prim. Listu» in v «Gorici». Pribito ostane, da «Soča» je morala pisati proti znanim «napadom» (!!) iz naših krogov na slov. poslance zaradi ponesrečene abstinenca v deželnem zboru; pribito ostane, da znanim «narodnim voditeljem» je bilo v «Soči» vse še premalo in preobzirno, kar se je pisalo proti učiteljem; pribito ostane, da so «voditelji» gosp. Gabrščeka sami informovali, kako se mu je zadržati v tistem boju, in sicer da so ga v važnem spornem vprašanju naravnost nalagali, da je potem na taki podlagi «Soča» zavračala učiteljske «napade». («Soča» je natančno povedala slučaj, ki je jako zanimiv!); pribito ostane, kar je gospod Gabršček povedal o članku, kateri je tudi podpisal, da je bil dr. Tuma tisti poslanec, ki je zahteval, naj se ob poganjanjih z Italijani dožene zajedno z deželnim šolskim zalogo tudi izboljšanje naših mizernih plač, a da je bil dr. Tuma zavrnjen kot nespametnež, češ, čemu hoče zahtevati nekaj, radi česar bi Italijani skakali «meterhoch» in bi se poganjanja radi tega razbila; pribito ostane, da je tovarš gospod Medvedšek vedno ostro nastopal proti poslancem, predlagal jim na shodu v Šempasu celó nezaupnico, da je še na zboru «Sloge» 25. vel. travna hudo ropotal proti poslancem, a na zboru 20. mal. travna je sedel že kot urednik «Gorice» poleg dr. Gregorčiča in svojega cenzorja v «nadzorovalnem odseku», urednika kaplana Dermastija, klerikalca par excellence, s čemur je padel jako ugled učiteljskega stanu: pridobil pa ni nič, ker v taki družbi sploh nikdar nič pridobiti ne more. Klerikalni «Prim. List», kateri izdaja konsorcij kakih 20 najbolj zagrizenih duhovnov in mu stoji na čelu tudi v Ljubljani dovolj znani kaplan Dermastija, se je prvi oglašil proti omenjenemu dopisu gospoda Gabrščeka. Povedal ni nič stvarnega, marveč je le strašil učiteljstvo pred «Sočo» in «Slov. Narodom», češ: v njih taboru ne sme biti slovensko učiteljstvo! Čudno le, da ni dostavil, da nam je edino zveličavno mesto le ponižni kotic v krogu oblastnih gospodov nunccev «Prim. Lista». To je hotel reči, pa ga je bilo vendarle malo sram. In le pogledjte, ljubi tovariši, kako piše o nas tisti list, ki nas svari pred «Sočo» in «Slov. Narodom». Tam čitamo: «Obupali smo že nad prihodnostjo slovenskega ljudstva, čegar mladež je izročena učiteljem, ki so na občnem zboru «Zaveze» v Gorici pokazali, da so pristaši protiverskih liberalcev, brezverskega «Učit. Tovariša». — Ali ni to lepo? Pa hoče, da bomo učitelji v njegovem taboru?! Ali ni večna sramota za vsakega učitelja, ki sedi v prijetni družbi urednika Dermastija, ki je tudi odbornik «Sloge» in eden glavnih kolovodij stranke, ki se

loži načrt zakona, da se ima oddati ves dohodek iz zemljišnih, hišnih in hišnostanarinskih davkov deželnim zborom posameznih dežel v svrhu uravnanja deželnih financ ter povišanja učiteljskih plač.

Poslanci Heeger, Drexel in tovariši so stavili glede učiteljskega gmotnega vprašanja tudi samostalen predlog. Kaj pa, slovenski poslanci, delate, da se ne ganete?! Ako ne boste govorili sedaj, bomo pa mi ob času volitev.

Na vladi je sedaj, da zavzame za te predloge naglo in odločno stališče v prid šoli in učiteljstvu.

Radovedni smo, kako daleč sega ljubezen posameznih strank v zbornici. Če bodo Mladočehi mož-beseda in ker so nemški naprednjaki, socijalni demokratje, nemška ljudska stranka in Schönererjeva skupina za izboljšanje žalostnega učiteljskega gmotnega stanja, mora biti predlog sprejet. Ako se zavzemo za učiteljstvo le tiste stranke, katerih ne sili direktni interes v nasprotje do šole in učiteljstva, morajo prodreti s svojimi zahtevami.

Dopisi.

Kranjsko.

Iz Predjamske okolice v postojinskem okraju.

Želeti bi bilo, da o priliki razpisa kake učiteljske službe kdo bližnjih sosedov v našem «Učit. Tov.» natančno a strogo objektivno opiše lego, razmere i. t. d., sploh vse, kar je ev. kompetentu, kateremu kraj in razmere niso osebno znane in mu čas in denar ne dopuščata, na dobro srečo podati se na pot, da obiše pred prošnjo dotično službeno mesto. Ker se učiteljska služba na provizični enorazrednici v Bukovju pri Postojini v kratkem razpiše, začeli bomo z njo. Vas Bukovje je oddaljena $1\frac{1}{2}$ ure hoda od Postojine, in mimogrede omenjeno, $\frac{1}{4}$ ure od staroslavne Predjame. Šteje 37 h. št. in blizu 250 prebivalcev. Lep razgled čez Pivško planoto in vendar lega ne visoka. Cesta do nje je sprejeta med okrajne ceste. V šolski okrog Bukovje spadata vasi Gorenje, 23 št., do 200 prebivalcev, 10 minut od Bukovja, na istej cesti, in Predjama, 41 št. in 240 prebivalcev, $\frac{1}{4}$ ure oddaljena od Bukovja. Vseh šolskih otrok krog 80. Sosedne šole so: dvorazrednica Hrenovice, $\frac{3}{4}$ ure hoda in enorazrednica Studeno, $\frac{3}{4}$ ure hoda. Kolegijalno občevanje je tedaj lahko mogoče. Življenske razmere so jako ugodne, le posebnega komforta za sedaj še ne smeš iskati. Prebivalstvo vseh treh vasi je odločno narodno napredno, kakor malokje na Kranjskem. To je za učitelja zelo ugodno! Učitelj, ki vestno izpolnjuje svoje dolžnosti, je gotov vseobčega popolnega spoštovanja. Ker v obeh podružničnih cerkvah, ki spadajo v šolski okrog, ni orgelj, se tudi orgljarске sposobnosti ne zahteva. V kratkem oživotvori se ondi politična občina in čaka učitelja tajniška služba z primernimi dohodki. Pod vasjo je projektovana nova deželna cesta iz Postojine v Podkraj, tako da bo komunikacija na vse strani ugodna. Železnice, ki ima teči v bližini, menda tudi dolgo ne bomo čakali. Eno pa je, resnici na čast, nedostatno, seveda samo začasno, to je šolska soba in učiteljsko stanovanje. Vendar zamore že sedaj tudi oženjen učitelj prositi za službo, prostora ne bo manjkalo; saj bo treba le eno, dve leti potrpeti, da se zgradi novo šolsko poslopje v modernem slogu. Tu bo učitelju dana prilika, da bo zamogel v marsičem vpljevati, da se, kar je mogoče, vravna po njegovi želji.

Otroci so sedaj vsled oddaljenosti od šole v uku zelo zaostali, treba bo dosti dela, a so sicer bistre glave, ubogljivi in priljudni, ter bodo ti in njih stari učitelju za vspešni pouk iz srca hvaležni.

Goriško.

Tovariši — na delo. V «Soči» in «Učiteljskem Tovarišu» je priobčil gospod A. Gabršček dopis, ki nam je pojasnil vse, kar nam je treba vedeti, da moremo prav in stvarno presoditi razmere učiteljske do «Soče» v preteklosti in v novi dobi od 18. mal. travna m. l. naprej, odkar se je «Soča» otresla okov, v katerih je ječala več let. Gospod Gabršček je povedal in s svojim podpisom javno potrdil nekaj, kar je večina učiteljstva sicer že vedela in primeroma tudi uvaževala; vkljub temu so vredne od naše strani največje pozornosti njegove izpovedi, in to toliko bolj, ker jih stvarno nikdo ne more pobiti, dasi se je to poskušalo v «Prim. Listu» in v «Gorici». Pribito ostane, da «Soča» je morala pisati proti znanim «napadom» (!!) iz naših krogov na slov. poslance zaradi ponesrečene abstinence v deželnem zboru; pribito ostane, da znanim «narodnim voditeljem» je bilo v «Soči» vse še premalo in preobzirno, kar se je pisalo proti učiteljem; pribito ostane, da so «voditelji» gosp. Gabrščeka sami informovali, kako se mu je zadržati v tistem boju, in sicer da so ga v važnem spornem vprašanju naravnost nalagali, da je potem na taki podlagi «Soča» zavračala učiteljske «napade». («Soča» je natančno povedala slučaj, ki je jako zanimiv!); pribito ostane, kar je gospod Gabršček povedal o članku, kateri je tudi podpisal, da je bil dr. Tuma tisti poslanec, ki je zahteval, naj se ob poganjanjih z Italijani dožene zajedno z deželnim šolskim zalogo tudi izboljšanje naših mizernih plač, a da je bil dr. Tuma zavrnjen kot nespametnež, češ, čemu hoče zahtevati nekaj, radi česar bi Italijani skakali «meterhoch» in bi se poganjanja radi tega razbila; pribito ostane, da je tovarš gospod Medvedšek vedno ostro nastopal proti poslancem, predlagal jim na shodu v Šempasu celó nezaupnico, da je še na zboru «Sloge» 25. vel. travna hudo ropotal proti poslancem, a na zboru 20. mal. travna je sedel že kot urednik «Gorice» poleg dr. Gregorčiča in svojega cenzorja v «nadzorovalnem odseku», urednika kaplana Dermastija, klerikalca par excellence, s čemur je padel jako ugled učiteljskega stanu: pridobil pa ni nič, ker v taki družbi sploh nikdar nič pridobiti ne more. Klerikalni «Prim. List», kateri izdaja konsorcij kakih 20 najbolj zagrizenih duhovnov in mu stoji na čelu tudi v Ljubljani dovolj znani kaplan Dermastija, se je prvi oglašil proti omenjenemu dopisu gospoda Gabrščeka. Povedal ni nič stvarnega, marveč je le strašil učiteljstvo pred «Sočo» in «Slov. Narodom», češ: v njih taboru ne sme biti slovensko učiteljstvo! Čudno le, da ni dostavil, da nam je edino zveličavno mesto le ponižni kotichek v krogu oblastnih gospodov nunccev «Prim. Lista». To je hotel reči, pa ga je bilo vendarle malo sram. In le pogledjte, ljubi tovariši, kako piše o nas tisti list, ki nas svari pred «Sočo» in «Slov. Narodom». Tam čitamo: «Obupali smo že nad prihodnostjo slovenskega ljudstva, čegar mladež je izročena učiteljem, ki so na občnem zboru «Zaveze» v Gorici pokazali, da so pristaši protiverskih liberalcev, brezverskega «Učit. Tovariša». — Ali ni to lepo? Pa hoče, da bomo učitelji v njegovem taboru?! Ali ni večna sramota za vsakega učitelja, ki sedi v prijetni družbi urednika Dermastija, ki je tudi odbornik «Sloge» in eden glavnih kolovodij stranke, ki se

je ustanovila okoli »Gorice« proti — »Soči«?! O »Slov. Narodu« piše ta pobožni klepetec: »Proč z umazano cunjjo, kateri je ime »Slov. Narod«. Zanimivo je, da je enako kričala »Gorica« proti »Soči«; zanimivo je, da je »Gorica« še po novem letu pohvalila program tistega »Prim. Lista«, ki tako ostudno napada »Učit. Tovarish« in njega somišljenike, katerih je, hvala Bogu, še vedno 99%, izvzemši nekatere zapeljane tovarše, katere Bog razsvetli in pripelji zopet v tabor, kamor edino spadajo. — Tudi »Gorica« je poskušala zavrniti gospoda Gabrščka; pisal je baje neki učitelj tisto dolgo klobaso! Ali stvarnega ni povedal nič; nekaj trditev brez dokaza, nekaj zavijanj in smešenj, to je vse. Glavno orožje pa je bilo: Ako je to res, kar pravi gospod Gabršček, kako je mogel sedeti 10 let v taki in taki družbi?! Lep način polemike! Isto lahko trdi gospod Gabršček o družbi, v kateri je sedel in sodeloval 10 let in bi lahko še nadalje, ako bi hotel! Toda letos se je ločil vkljub sirenskimi obljubam. Zakaj se je ločil, je dovolj znano. Ali glejte naše dosledneže! Prav tisti, ki se čudijo, zakaj je 10 let sedel v oni znani družbi, prav tisti so ga napadali in ga še napadajo — ker se je ločil in baje s tem uzročil — goriški razkol! Ako bi bil to storil že pred dvema ali več leti, bi bil razkol počil že takrat, in kdo ve, ali bi bil konec tako ugoden, kakor bo konec lanskega razkola?! Najbrže da bi ne bil, ker samoslavja duhovskega terorizma bi pred leti ne bilo tako lahko strmoglaviti! Zdaj pa, ko je teren bolj pripravljen, v kar je pripomogel vseh kranjske napredne stranke in njenega učiteljstva, bo prav lahko mogoče omejiti v ozke meje dopustnosti tisti strašni vpliv duhovstva, ki je doslej tlačil vse naše narodno, socialno in gospodarsko gibanje in še posebej — učiteljstvo! »Soča« sama je razvila zastavo svobodomiselnega, naprednega, radikalnega delovanja in proglašala boj klerikalizmu na vsej črti! Bog ne daj, da bi bila »Soča« tako pisala pred enim letom! Danes pa piše, in še kako — ni je konec, narobe: po novem letu prihaja kar 3krat na teden (in enkrat »Primorec«)! Ali naj ostanemo mi učitelji nasproti takim pojavom hladnokrvno krizem rok?! Ali naj mirno gledamo, kako klerikalna vojska po celi deželi divja proti našemu bivšemu kolegu in njegovim listom? Ali ni za nas edino pravo merilo to: Kar klerikalna vojska črti, preganja — je za nas učitelje dobro!? Tovarshi! Razmišljajte, razmišljajte! Prevdarite še to-le: Ako bi se posrečilo klerikalcem, uničiti dr. Tumo in Gabrščka, ali bi se našli tekom tega rodu možje, ki bi se upali, vpreti se klerikalnemu zmaju in njegovim delom?! Ako bi padla ta dva junaka, ki se znata braniti z besedo in peresom, ki prirejata shod za shodom in izborni govorita, ki imata za seboj močno tiskarno in razširjene liste, vprašam: kdo bi se upal nastopiti v bran proti klerikalnim spletkarjem, pa naj bi počenjali še take bedastoče?! Toliko v razmišljanje za danes! Rečem le še toliko: Tovarshi — iz šole ven, na delo, kakor čujemo na drugi strani: iz sakristije ven! Oklenimo se mož, ki delujejo pod praporom svobodomiselnega napredka, ker le v tem je naš spas, naša bodočnost! — O drugih važnih vprašanjih o priliki, ako bo sl. uredništvu to ljubo!*)

R.

Volitev v državni zbor in učiteljsko vprašanje.
29. t. m. bo volitev enega državnega poslanca v kmečkih

občinah slovenskega dela naše dežele. Volilci smo tudi učitelji. Prvotne volitve, t. j. volitve volilnih mož se bodo izvršile v par dneh. Učiteljstvo avstrijsko je sklepalo na raznih shodih in zborovanjih o svojem vprašanju, ter prišlo do spoznanja, da od posameznih dežel ni mogoče pričakovati ugodne rešitve učiteljskega vprašanja. Nekateri deželni zastopi so se že izjavili, da bi bili pripravljeni urediti to vprašanje, a le s pomočjo državnega prispevka. Shod avstrijskega učiteljstva na Dunaju je sprejel nasvet, da naj bi država doprinala eno tretjino k vsem stroškom za ljudsko šolstvo posameznim deželam. Tudi slovenski deželni poslanci goriški so stavili pogoj zboljšanju učiteljskega gmotnega stanja — državno subvencijo. Kranjski deželni zbor je neki že večkrat sprejel resolucijo, naj država prevzame večji del stroškov za ljudsko šolstvo. Poslanec Biankini je izročil državnemu zboru med drugimi spomenico, katera se je sestavila vsled shoda učiteljev na Dunaju lanskega leta. Upanje je, da odsek, kateremu so se izročile spomenice vsega avstrijskega učiteljstva, bode v kratkem storil svojo dolžnost. Državni zbor se bode torej bavil z vprašanjem, ki ni življenske važnosti le za učiteljstvo, ampak tudi za vse davkoplačevalce — posebno še za našo deželo, kjer vzdržuje ljudsko šolo le plačevalec iz ravnih davkov. — Dolžnost goriškega poslanca kmečkih občin je še posebej, potegovati se za ugodno rešitev tega vprašanja. Dolžnost novega državnega poslanca bodi, da pospeši v državnem zboru spremembo § 55. drž. š. zak. od 14. maja 1869, po katerem naj bi se določil minimum učiteljske plače in pa koliko bo doprinala država deželam za ljudsko šolstvo.

«G.»

Učiteljstvu na Goriškem! Prejeli smo volilni oklic goriškega odvetnika, g. dr. Jos. Staniča, ki kandiduje v državni zbor za volitev 29. t. m. Tu čitamo med drugim: »Program svobodomiselnega in svobodoljubnega narodnega poslanca je in ostane vedno isti. Klerikalci niso, to je res; toda toliko »krščanski mož«, kakor kateri si bodi dosedaj proglašanih kandidatov, sem tudi jaz. Vera je tu le pretveza, pod katero se hoče nadaljevati neki sramoten in pohušljiv boj, ki krščanski gotovo ni! Če govorim o klerikalizmu, menim ono strujo, ki pod krinko vere zasleduje le strankarske namene nadvladanja enega stanu.« Kar se tiče učiteljstva, čitamo: »Breme za šolske potrebščine je preveliko in krivično razdeljeno. Učiteljstvo zahteva po vsej pravici, da se mu izboljša gmotno stanje, kakor se je izboljšalo skoro vsem stanovom, pričenshi od duhovnika do najnižjega državnega služabnika. Priskočiti mora tu na pomoč v prvi vrsti država, ki ima po državnih zakonih celo to dolžnost, kar bi bilo že itak preobloženim deželam gotovo v veliko olajšavo.« G. tovarshi na Goriškem so čitali ves oklic v »Soči« in »Primorcu« in jim je bil najbrže večinoma doposlan; nam pa zadošča toliko, kolikor smo ponatisnili, da se moremo s svojega učiteljskega stališča popolnoma ogreti za dr. Staniča. Došli so nam sicer glasovi, da v mnogih krajih izrecno zahtevajo dr. Tumo za poslanca, a on ne kandiduje, ker čuti, da je potreben v Gorici in mu ne dopuščajo njegove zasebne razmere (jeseni otvori svojo pisarno), da bi šel na Dunaj. Zategadelj je potrebno, da se vsi svobodomiselni življi potežajo za izvolitev dr. Staniča. Sporočeno vam je, da se je učiteljstvo po večini zavzelo zanj, a žal, da je med njimi

*) Prosimo! Uredn.

tudi več takih, ki jako slabo razumejo, kaj jim nalaga čast in ugled našega stanu! Kolikor moremo presoditi, bo dr. Stanič izvoljen s precejšnjo večino! — Tovariši, pozor!

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Iz Ljubljane. XXXI. občni zbor «Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani» se je vršil dne 28. grudnia m. l. ob 10. uri dopoldne v «Narodnem domu» ob mnogobrojni vdeležbi društvenikov. Predsednik gospod Juraj Režek otvoril zborovanje s takim le ogovorom:

Slavni zbor! Važne dogodke ima tudi letos zapisane naša društvena kronika.

Pred vsem Vam imam z veliko radostjo in posebnim ponosom sporočiti — kar smo objavili tudi že v svojem glasilu — da je v tem letu došla našemu društvu Najvišja milost in odlikovanje: naša dijaška ustanova, ki jo je rodila ljubezen do prejasne osebe milega vladarja in ljubezen do zapuščenih sirot naših umrlih tovaršev, in katero smo s prostovoljnimi doneski zbrali v proslavo in trajen spomin cesarjeve petdesetletnice, sme z Najvišjim dovoljenjem nositi ime Njegovega Velikanstva presvetlega cesarja ter se imenuje sedaj: «Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem». Gotovo je to največja čast, ki je kdaj doletela naše društvo! (Prebere potem dotični odlok. Glej «Učiteljski Tovariš» št. 19 l. l.) Ta ustanova se je v skupni seji našega in konviktovega odbora izročila «Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani» v oskrbovanje in oddajanje.

Drugi za nas odvažni dogodek je tridesetletni obstanek našega društva, ki ga završimo z današnjim občnim zborom. — Odkar je modri in preskrbni naš vladar poklonil vernim svojim narodom dvoje prekrasnih daril, vrednih njegovega zlatega očetovskega srca, ustavo in novi šolski zakon, je prešinil nov duh vso širno našo domovino. Novo življenje in gibanje se je začelo v starodavni naši Avstriji, in kako tudi ne? Saj so se smeli od tedaj svobodno shajati in zbirati v družbe in društva razni stanovi, da tako po vzvišenem geslu ljubljenelega svojega vladarja z združenimi močmi povzdignejo svoj stan in pomorejo do boljšega stališča sebi in svojem.

Tudi učiteljstvo je začelo po novem šolskem zakonu prosteje dihati in se gibati; izboljšalo se mu je nekoliko njegovo žalostno gmotno stanje, in šola je postala svobodnejša od prej. Učiteljstvo naše dežele se je zbralo in združilo ter si ustanovilo dne 31. sušča 1869. leta učiteljsko društvo, da bi tako z združenimi močmi lažje zastavilo plug na pusto in do tedaj docela zanemarjeno ledino narodnega našega šolstva. Pozneje pa je kot «Slovensko učiteljsko društvo» razširilo svoje delovanje na vse slovenske pokrajine. Ko se je pa ustanovila «Zaveza», je omejilo svoje delovanje kot deželno učiteljsko društvo zopet le na deželo Kranjsko.

Dolga in lepa je doba tridesetih let v človeškem življenju, še pomenljivejša pa se mi zdi ta doba v življenju kakega društva, in tem lepša pa še tedaj, ako je to društvo v dolgi dobi tridesetletnega svojega obstanka storilo tudi v resnici kaj dobrega, kaj obče koristnega.

Da se je naše narodno šolstvo zadnjih trideset let povzpelo do takega viška; da je učiteljstvo naše dospelo, če tudi ne še do povoljnih, pa vsaj boljših dohodkov in da ima učiteljstvo dandanes toliko ugleda med našim narodom, ter da se kolikor toliko varujejo naše v zakonu nam zajamčene pravice — to vse je gotovo po veliki večini zasluga našega društva. Tega nam ne more nihče odreči. S ponosom smemo torej danes zreti na trud in plod našega društva! Pozabiti pa ne smemo v tem vselem in svečanem trenutku onih vrlih mož, ki so stali društvu našemu ob njegovi zibelki, ki so prvi začeli orati ledino zanemarjenega našega šolstva in ki so visoko držali naš prapor in ga neomadeževanega

izročili nam, svojim naslednikom. Žal, da so ti naši prvoboritelji Praprotnik, Močnik, Tomšič, Govekar, Kuhar i. dr. davno že pod zemljo in da moram žalosten vzklikniti poleg Prešerna: Na tleh leže učiteljstva stebri stari! — V hvaležnih srcih našega učiteljstva bo vedno živel njih spomin, a tudi danes Vas prosim, na se tem vrlim možem v hvaležen spomin vzdignete raz svoje sedeže. (Zgodi se.) Mnogo pa je še živih mož in tovaršev, ki so bili vrli delavci in sotrudniki našega društva; tem vsem kličem danes: Hvala in slava jim!

V boju za napredek slovenskega šolstva, za ugled in naše pravice in za izboljšanje našega gmotnega stanja pa je našemu društvu krepko in neustrašeno stal ob strani naš vrli «Učiteljski Tovariš», ki prestopi z novim letom že v 40. leto. On nam je živa in najzgovornejša priča o vseh naporih in delovanju, pa tudi o uspehih našega društva zadnjih trideset let. Organizacija vseslovenskega učiteljstva pa je zahtevala od nas veliko žrtev, da se z novim letom ločimo od najboljših in dolgoletnih opor, od svojega glasila «Učiteljskega Tovariša». Težko smo se odločili za to žrtev — in prihodnost bo pokazala, da li smo storili prav — a z iskreno željo, da bi bil ta naš korak v korist vsemu slovenskemu učiteljstvu, smo se odločili za to žrtev. Upamo pa, da bo naša «Zaveza» in v njej združeno slovensko učiteljstvo znalo ceniti in upoštevati ta naš korak in to našo požrtvovalnost.

V tem letu je vložilo tudi naše društvo na visoki deželni zbor važno spomenico glede izboljšanja našega gmotnega stanja in prošnjo za odpravo, oziroma preuredbo sedanje ponavljalne šole. Upamo, da se bo našim deželnim očetom končno vendarle otajalo srce in da nam bodo postavili mesto vsaj pred državne sluge, finančne stražnike in žendarmenijo. A tudi glede ponavljalne šole se mora nekaj ukreniti, ker tako ne more ostati, kakor je sedaj.

Izpremenila so se končno pri izrednem občnem zboru društvena pravila, ki so tudi že potrjena od visoke c. kr. deželne vlade. Prvikrat smo se tedaj zbrali danes na podlagi novih pravil in jaz Vas, častita gospoda, ki ste se danes kot zastopniki svojih okrajnih učiteljskih društev sešli k našemu zborovanju, v imenu društvenega odbora prav iskreno pozdravljam s srčno željo, da bi vsa naša prizadevanja v blagor našega šolstva in učiteljstva imela tudi v novi društveni dobi in na podlagi novih pravil obilo najlepšega uspeha.

S tem otvarjam današnje zborovanje. Preden pa predidem k današnjim razpravam, mi je častna dolžnost, predstaviti slavnemu zboru magistratnega policijskega svetnika blagorod. g. Podgorška, kot zastopnika visoke c. kr. vlade pri našem današnjem zborovanju. (Dalje.)

Ljubljansko učiteljsko društvo je imelo dne 13. t. m. svoj redni občni zbor. Iz predsednikovega govora in tajnikovega poročila smo posneli, da je bilo društveno delovanje zelo živahno in da se je mnogo koristnega ukrenilo v prilog ljubljanskemu učiteljstvu in šolstvu. Tudi poročilo blagajničarice je bilo ugodno, ker ima društvo nad 120 kron prebika, daši je imelo v minolem letu mnogo stroškov. V odbor so bili izvoljeni vsi stari odborniki, in sicer: gospod Fr. Gabršek, predsednik; gđc. A. Zupanova, predsednica; g. J. Furlan, tajnik; gđc. M. Marout, blagajničarica; gg. J. Krulec, knjižničar, J. Likar, pevodja in M. Josin, odbornik. Po zborovanju je predaval gospod Lj. Stiasny iz Radovljice «o duševni kulturi na Kavkazu» ter je žel za svoje zanimivo poročilo občo pohvalo in priznanje. To poročilo priobčimo v kratkem v celoti.

Odbor «Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani» prosi vsa tista okrajna učiteljska društva, ki se niso javila svojega pristopa k «Slovenskemu učiteljskemu društvu v Ljubljani», da to store vsaj do 1. prihodnjega meseca. Ta društva in ona, ki so že pristopila k temu deželnemu učiteljskemu društvu, pa še niso naznanila števila svojih članov, prosi odbor, da to store tudi do 1. svečana t. l., ker mora odbor «Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani» prve dni prihodnjega meseca javiti število svojih članov mestnemu magistratu ljubljanskemu. Zatorej je izpolnitev te prošnje nujno in neizogibno potrebna.